

ارائه الگوئی برای وبگاه آرشیو ملی ایران براساس بررسی وبگاه‌های آرشیوهای ملی جهان و نظارت صاحب‌نظران آرشیو^۱

♦ دکتر عبدالحسین فرج‌پهلوی* دکتر سعید رضائی شریف‌آبادی**

دکتر عبدالحمید معرف‌زاده*** معصومه دالوند****

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۷/۱۰/۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۸/۱/۲۳

چکیده

در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوا، ۶۳ وبگاه آرشیو ملی کشورهای مختلف جهان مورد بررسی قرار گرفته که یا به زبان انگلیسی هستند یا به زبان رسمی و ملی ولی دارای نسخه انگلیسی نیز بوده‌اند. وبگاه‌ها پس از شناسائی شدن، با استفاده از نرم‌افزار webzip بارگذاری و ذخیره شده‌اند. آن‌گاه با استفاده از فایل‌های ذخیره شده ویژگی‌های محتوایی و ساختاری، استخراج و تحلیل شده‌اند. سپس با بهره‌گیری از نرم‌افزار Excel، بسامد ویژگی‌ها تعیین و در سیاهه واری به کار رفته‌اند. پس از تعیین موارد مشابه و مترادف‌ها، و نظرسنجی اولیه از کارشناسان آرشیوی، تعداد ۴۱ ویژگی محتوایی و ۱۰ ویژگی ساختاری مهم شناسائی شده و از طریق سیاهه واری، در اختیار صاحب‌نظران ایرانی حوزه آرشیو، جهت تعیین میزان اهمیت هر کدام از ویژگی‌ها، قرار گرفته است. در نهایت، با در نظر گرفتن درصد فراوانی توافقی بالای ۶۰٪، تعداد ۳۶ ویژگی محتوایی و ۷ ویژگی ساختاری، انتخاب و برای طراحی الگوی پیشنهادی اعمال گردیده است. در این پژوهش، برای دریافت نظرات صاحب‌نظران ایرانی، از روش پیمایشی استفاده شده است.

کلید واژه‌ها:

سازماندهی اطلاعات / سندآرائی / عملیات آرشیوی / راهنماها / مدیریت آرشیو / آرشیوها / آرشیو ملی / ایران /
الگوها / وبگاه‌ها

* دانشیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز. (نویسنده مسئول) farajpahlou@scu.ac.ir

** دانشیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهراء. srezaei@nlai.ir

*** استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز. a-moarrefzadeh@hotmail.com

**** کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز. dalvandm3000@gmail.com

مقدمه

امروزه اینترنت و وب به عنوان مهم‌ترین رسانه‌های قرن، توانسته‌اند در عرصه اشاعه اطلاعات جایگاه خاصی پیدا کنند. بسیاری از کشورها و نهادهای فرهنگی، از اینترنت و وب برای تبادل و دسترسی به اطلاعات بهره می‌گیرند. آرشیوها، توانسته‌اند همانند دیگر مراکز اطلاع‌رسانی به نحو مطلوبی از این فناوری‌های نوین در جهت اهداف خود استفاده نمایند و با افزایش خدمات خود، به توسعه اطلاع‌رسانی دلخواه کمک کنند. در هر کشوری آرشیو ملی - از آن رو که حاوی مهم‌ترین و اساسی‌ترین اسناد و مدارک کشور است - از جایگاه تاریخی و فرهنگی ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. این‌گونه آرشیوها، جهت تحقق هدف خود که حفظ و تقویت حافظه ملت است، می‌باید به فناوری‌های نوین، از جمله وبگاه‌ها، مجهز شوند. از همین روست که دیده می‌شود بسیاری از آرشیوهای ملی در سراسر دنیا همانند سایر مراکز و مؤسسات اطلاع‌رسانی، اقدام به ایجاد و توسعه وبگاه‌هایی کرده‌اند تا از این طریق بر سرعت اشاعه اطلاعات و خدمات‌رسانی نوین خود بیفزایند.

این وبگاه‌ها، باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که قابلیت و سهولت دسترسی را برای تمام کاربران فراهم آورند. اما مشاهدات، نشان می‌دهد که متأسفانه وبگاه‌های آرشیوها، خصوصاً آرشیوهای ملی، دارای مشکلات و نقایص عمده‌ای از جمله تفاوت و ناهماهنگی و یکدستی در ویژگی‌های محتوایی می‌باشند. این کاستی‌ها، باعث شده است که بعضاً وبگاه‌های مذکور کارایی لازم را نداشته باشند؛ البته وبگاه آرشیو ملی ایران نیز از این مسئله مستثنا نیست. لذا با توجه به اهمیت خاص وبگاه‌ها، در این پژوهش سعی بر آن بوده تا با استفاده از ویژگی‌های محتوایی موجود در وبگاه‌های آرشیوهای ملی جهان به زبان انگلیسی، و نیز با استفاده از دیدگاه صاحب‌نظران

آرشیوی کشور، الگویی مطلوب و بهینه برای ارتقای کیفی وبگاه آرشیو ملی ایران ارائه شود.

پرسش‌های پژوهش

در این تحقیق، لازم بود به سؤالات زیر پاسخ داده شود:

۱. ویژگی‌های محتوایی پربسامد در وبگاه‌های آرشیوی کدامند؟
۲. چند درصد از ویژگی‌های محتوایی پربسامد در وبگاه آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران وجود دارد؟
۳. به نظر صاحب‌نظران ایرانی حوزه آرشیو از ویژگی‌های محتوایی پربسامد به‌دست آمده از بررسی وبگاه‌های آرشیوهای ملی جهان، کدامیک برای وبگاه آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران مفید و لازم است؟
۴. ویژگی‌های مناسب برای طراحی الگوی وبگاه آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران کدام است؟

پیشینه پژوهش

بررسی متون منتشر شده در نشریات انگلیسی زبان، نشان داد که نوشته‌های مرتبط با بررسی وبگاه‌های آرشیوی بسیار اندک می‌باشد و جز چند مورد که مستقیماً به تحلیل محتوایی وبگاه‌های آرشیوی پرداخته‌اند از جمله آبراهام^۱ (۱۹۹۶) و یاکل^۲ (۲۰۰۴)، موارد دیگری یافت نشد. مرور متون فارسی نیز، حاکی از آن بود که درخصوص تحلیل ساختاری و محتوایی وبگاه‌های آرشیوی، ظاهراً تنها یک پژوهش به وسیله رضائی شریف‌آبادی، کریمی منصورآباد و عزیزی، در سال ۱۳۸۷ در ایران انجام گرفته است. البته، درباره دیگر انواع وبگاه‌ها از جمله وبگاه‌های کتابخانه‌های ملی، کتابخانه‌های دانشگاهی و دانشکده‌ای، گزارش‌های بسیاری در منابع فارسی و انگلیسی به چشم می‌خورد.

پیشینه پژوهش در خارج از کشور

یکی از آثار مرتبط، کاری است که آبراهام (۱۹۹۶) تحت عنوان «بررسی وبگاه‌های آرشیوی» صورت داده است. وی، یکصد وبگاه آرشیوی را از کشورهای مختلف جهان انتخاب کرد. آنگاه آن‌ها را از لحاظ اندازه از کوچک تا بزرگ، و براساس نوع از محلی تا ملی، دسته‌بندی کرد. آبراهام، این یکصد وبگاه را از نظر ویژگی‌های محتوایی و از نظر قالب بررسی کرد. در کل، نتایج این بررسی نشان می‌دهد که وبگاه‌های مذکور، بیش‌تر بر عناصر گرافیکی تأکید کرده‌اند و از نظر محتوایی هم فقط اطلاعاتی راجع به موجودی آرشیوها ارائه داده‌اند. بعضی از آن‌ها دارای ابزارهای ارتباطی مانند پست الکترونیکی بودند. امکانات ابزاری دیگر مانند تاریخ روزآمدسازی و پیوند به پایگاه‌ها و منابع دیگر در بسیاری از پایگاه‌ها به چشم می‌خورد و نیمی از این وبگاه‌ها به فهرست‌ها پیوند داده‌اند و کم‌تر از نیمی از آن‌ها، امکان ارائه پرسش را از طریق پست الکترونیکی برای کاربران فراهم کرده‌اند.^۴

یاکل (۲۰۰۴) در مقاله‌ای درخصوص آرشیوهای ایالت میدوست، وبگاه ۱۲ آرشیو ایالتی و انجمن تاریخی را در منطقه‌ای که تحت پوشش اجلاس میدوست بوده، از نظر عملکرد آن‌ها در طراحی و معماری اطلاعات و همچنین چگونگی تأثیر این طراحی در میزان رؤیت آن‌ها در وب تحلیل کرده است. نتایج پژوهش، نشان داد که وبگاه‌هایی که براساس اصول روانشناختی و کمک و مساعدت مردم برای انجام وظایفی مانند یادگیری طراحی شده‌اند، از نظر ارتقای تجاربشان در مورد وب، عملکرد بهتری داشته‌اند.^۵

از زاویه دید دیگری، عصاره^۶ (۲۰۰۲) وبگاه‌های ۹۴ دانشکده کتابداری و اطلاع‌رسانی جهان را از لحاظ ساختاری و محتوایی بررسی کرده است. بدین ترتیب که ۱۱ ویژگی ساختاری و ۲۳ ویژگی

محتوایی از وبگاه‌های مورد مطالعه، استخراج و تحلیل شده و میزان بسامدشان در وبگاه‌های مورد مطالعه محاسبه شده است. ویژگی‌هایی که از بسامد بالایی برخوردار بوده‌اند، به عنوان ویژگی‌های ثابت در طراحی وبگاه‌های مورد مطالعه پیشنهاد شده‌اند. او، ابراز داشته که چون صفحات خانگی مؤسسات خاص را براساس اهداف سازمان مادر طراحی می‌کنند، صفحه خانگی طراحی شده برای هر مؤسسه خاص، نمی‌تواند برای مؤسسات دیگر به کار رود.^۷

پیسانسکی و زومر^۸ (۲۰۰۵) در پژوهشی، صفحات خانگی ۹ کتابخانه ملی اروپایی را از نظر ویژگی‌های محتوایی و ساختاری بررسی کردند. ۹ وبگاه کتابخانه ملی - که از طریق خدمتگر گابریل در سال ۲۰۰۴ قابل دسترس بودند - شامل: وبگاه کتابخانه ملی اتریش، بوسنی و هرزگوین، جمهوری کرواسی، دانمارک، ایتالیا، لهستان، اسلوانی، اسپانیا و بریتانیا می‌باشند. یافته‌های این پژوهش، نشان داد که وبگاه‌های مذکور دارای عناصر محتوایی مشترکی است و تعداد زیادی از آن‌ها از راهنماهای طراحی وبگاه پیروی می‌کنند، اما هنوز هم تعدادی وجود دارد که از توصیه‌های ارائه شده در این زمینه فاصله دارند. البته کشورهایی که از نظر شرایط اقتصادی بهتر بوده‌اند، وبگاه کتابخانه ملی آن‌ها از نظر پیروی از راهنماهای طراحی وبگاه در شرایط بهتری بوده است؛ ولی وبگاه کتابخانه ملی کشورهای اروپای شرقی و جنوبی از نظر استفاده از راهنماها تا اندازه‌ای نامناسب بوده است.^۹

پیشینه پژوهش در ایران

همان‌طور که ذکر شد، مطالعات بسیار اندکی درخصوص آرشیوها در ایران صورت گرفته است. رضائی شریف‌آبادی، کریمی منصورآباد و عزیزی (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و

مطالعه تطبیقی وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و کتابخانه و آرشیو ملی کانادا، به بررسی و مقایسه ویژگی‌های ساختاری و محتوایی وبگاه‌های سازمان‌های نامبرده پرداخته‌اند. هدف آن‌ها از این مطالعه، کشف و درک نقاط قوت و ضعف وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و بهتر شدن آن بوده است. این پژوهش، نشان داد که وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، از ۵۱ مورد ویژگی محتوایی پیش‌بینی شده، ۳۵ مورد و از ۱۵ ویژگی ساختاری ۱۰ مورد را منظور کرده است. از این جهت، وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران نسبت به کتابخانه و آرشیو ملی کانادا در سطح پائین‌تری قرار می‌گیرد. با توجه به بررسی‌های انجام شده در این پژوهش، بعضی از کاستی‌های وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، عبارت است از: فقدان موتور کاوش عمومی برای جستجو در وب جهانگستر، فقدان ویژگی فهرست‌ها و خدمات تحویل مدرک و نداشتن برنامه‌های راهبردی. اما در عوض، این وبگاه نسبت به وبگاه کتابخانه و آرشیو ملی کانادا نقاط قوتی نیز دارد که عبارت است از: داشتن یادداشت حق مؤلف در صفحه اصلی، مشخص بودن فعالیت‌های عمده کتابخانه در وبگاه، و داشتن نسخه‌های دیگر بجز نسخه فارسی همانند انگلیسی، عربی، فرانسوی و ایتالیایی.^{۱۰}

بخش عمده بررسی‌های دیگر انجام شده در این راستا، در زمینه وبگاه‌های انواع سازمان‌های دیگر می‌باشد. از جمله آثاری که می‌توان به آن‌ها اشاره کرد، عبارتند از: پژوهش رضائی شریف‌آبادی و فرودی (۱۳۸۱) در خصوص ارزیابی صفحات وب کتابخانه‌های دانشگاهی ایران و ارائه الگوی پیشنهادی در این زمینه،^{۱۱} تحقیق صابری (۱۳۸۴) جهت دستیابی به الگوی بهینه برای طراحی صفحات خانگی کتابخانه‌های دانشگاهی ایران،^{۱۲} پژوهش مرادمند (۱۳۸۴) برای ارائه وبگاهی متناسب

با نیازهای کاربران و اهداف و سیاست‌های کتابخانه ملی ایران،^{۱۳} مطالعه منصوری (۱۳۸۵) برای طراحی و پیشنهاد میز مرجع رقمی (دیجیتالی) سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران،^{۱۴} و بررسی پشتوتنی‌زاده (۱۳۸۶) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «تحلیل محتوایی و ساختاری وبسایت‌های انگلیسی‌زبان و فارسی‌زبان مخصوص نوجوانان ۱۲-۱۴ ساله، به منظور پیشنهاد الگوی بهینه برای طراحی وبسایت‌های نوجوانان ایرانی».^{۱۵}

روش پژوهش و شرح مراحل انجام آن

در پژوهش حاضر، به منظور تهیه سیاهه‌ای از ویژگی‌های محتوایی وبگاه‌های انگلیسی‌زبان آرشیوهای ملی جهان، از روش تحلیل محتوا استفاده شده است و برای شناسایی ویژگی‌های مهم جهت ارائه الگوی بهینه، از صاحب‌نظران آرشیوی نظرسنجی شده است.

این پژوهش، در پنج مرحله صورت گرفته است:

مرحله اول: تعداد ۶۳ وبگاه آرشیو ملی کشورهای مختلف جهان به زبان انگلیسی یا به زبان رسمی و ملی ولی دارای نسخه انگلیسی نیز، شناسایی شد.

مرحله دوم: ۶۳ وبگاه موردنظر را محققان، از تاریخ ۱۳۸۶/۰۹/۱۵ تا ۱۳۸۶/۱۰/۲۰ به کمک نرم‌افزار web zip بارگذاری و ذخیره کردند. تحلیل محتوایی این وبگاه‌ها و مشخص کردن ویژگی‌های ساختاری و محتوایی آن‌ها نیز، تا تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۱۵ به طول انجامید.

مرحله سوم: در این مرحله، پس از مشخص کردن تمام ویژگی‌ها، محققان اقدام به تهیه سیاهه و ارسای برای نظرسنجی صاحب‌نظران و کارشناسان آرشیوی کردند.

مرحله چهارم: سیاهه‌های و ارسای، به صورت حضوری در اختیار صاحب‌نظران و کارشناسان

شناسائی، با استفاده از نرم‌افزار web zip بارگذاری و ذخیره شد. سپس با استفاده از فایل‌های ذخیره شده، ویژگی‌های محتوایی و ساختاری، استخراج و تحلیل گردید. پس از آن، ویژگی‌های موردنظر وارد برنامه صفحه گسترده Excel گردید و با شمارش و تعیین بسامد آنها، برای تهیه سیاهه واریسی به کار آمد. سیاهه واریسی تهیه شده برای انجام این پژوهش، از سه بخش تشکیل شده است.

۱. مشخصات فردی پاسخگو، شامل جنسیت، میزان تحصیلات، و میزان فعالیت آرشیوی؛
۲. ویژگی‌های محتوایی و ساختاری برگرفته از وبگاه‌های بارگذاری شده؛
۳. پرسش باز.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از شناسائی ۶۳ وبگاه آرشیوهای ملی کشورهای مختلف جهان و استخراج ویژگی‌ها از آنها، واژگان و مفاهیم مترادف و بسامد و فراوانی هر ویژگی نیز تعیین و شمارش شد. پس از حذف موارد مترادف و مشابه و نظرسنجی اولیه از کارشناسان با در نظر گرفتن حداقل بسامد ۱۰ برای هر ویژگی، تعداد ۵۱ ویژگی (جدول شماره ۱) - که از مجموع آنها ۴۱ ویژگی محتوایی و ۱۰ ویژگی ساختاری محسوب می‌شوند - شناسائی شد و در قالب یک سیاهه واریسی در اختیار آرشیوداران و دیگر صاحب‌نظران آرشیوی قرار گرفت. میزان اهمیت ویژگی‌های مندرج در سیاهه واریسی، براساس مقیاس ۵ درجه - ای لیکرت (خیلی زیاد: ۵، زیاد: ۴، متوسط: ۳، کم: ۲، خیلی کم: ۱) مشخص شده است. گفتنی است که از ۱۶۰ سیاهه واریسی - که در اختیار جامعه موردنظر قرار گرفت - تعداد ۱۲۰ سیاهه تکمیل و برگردانده شد.

آرشیوی قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا براساس تجربه و دانش خود، میزان اهمیت هر یک از مواد مندرج در سیاهه واریسی را برای وبگاه آرشیوی ملی جمهوری اسلامی ایران تعیین نمایند. از ۱۶۰ پرسشنامه توزیع شده، ۱۲۰ پرسشنامه (۷۵٪) تکمیل و بازگردانده شد.

مرحله پنجم: در مرحله آخر نیز، اقدام به تحلیل داده‌های حاصل از پاسخ‌های دریافتی از صاحب‌نظران آرشیوی درباره مواد مندرج در سیاهه واریسی شد و ویژگی‌های مهم محتوایی و ساختاری شناسائی شد و برای طراحی الگوئی بهینه برای وبگاه آرشیوی ملی جمهوری اسلامی ایران، مورد استفاده قرار گرفت.

جامعه پژوهش

هر بخش از پژوهش حاضر، دارای جامعه خاص خود می‌باشد. در بخش اول، در ابتدای امر، پژوهشگران بر آن بودند تا تمامی وبگاه‌های فعال آرشیوهای ملی عضو شورای جهانی آرشیو^{۱۶} را بررسی کنند. ولی از آن رو که در وبگاه آرشیوی ملی بسیاری از کشورها از زبان رسمی و ملی آن کشور استفاده شده و بررسی آن، نیازمند تسلط به زبان‌های به کار رفته بود، پژوهشگران، بناچار کلیه وبگاه‌های انگلیسی‌زبان و نیز وبگاه‌های غیرانگلیسی‌زبان دارای نسخه انگلیسی را مورد بررسی قرار دادند. بنابراین، تعداد ۶۳ وبگاه - که تا تاریخ ۱۳۸۶/۹/۱۵ به زبان انگلیسی و فعال بوده‌اند - به‌عنوان جامعه پژوهش انتخاب گردید. در بخش دوم، جامعه پژوهش را صاحب‌نظران آرشیوی ایران تشکیل می‌دهند که برای جمع‌آوری نظرات آنها، از سیاهه واریسی استفاده شد.

ابزار گردآوری داده‌ها

چون محیط وب، محیطی پویاست و وبگاه‌های مورد مطالعه نیز از نوع پویا بود، وبگاه‌ها پس از

جدول ۱: ویژگی‌های مهم و پربسامد استخراج شده از وبگاه‌های مورد مطالعه

فرآوانی	رتبه	ویژگی
۶۵	۱	اخبار و رویدادها
۶۳	۲	نام آرشیو
۴۶	۳	صفحه خانگی - تماس با ما
۴۴	۴	جستجوی پایگاه
۳۸	۵	درباره ما
۳۴	۶	حق مؤلف
۳۳	۷	نقشه پایگاه
۳۲	۸	نسخه زبان وبگاه
۳۰	۹	انتشارات - پیوندهای مفید
۲۶	۱۰	خدمات
۲۵	۱۱	نشانی پستی
۲۳	۱۲	تلفن - بالای صفحه
۲۲	۱۳	دسترسی - پیام نگار (ایمیل)
۲۱	۱۴	بازگشت
۱۹	۱۵	آخرین تاریخ روزآمد سازی
۱۸	۱۶	دورنگار - جستجوی وب - مجموعه‌ها - عبارت خوش آمدید
۱۷	۱۷	پرسش‌های متداول - فعالیت - شجره‌شناسی
۱۶	۱۸	آموزش - نمایشگاه
۱۵	۱۹	بانک‌های اطلاعاتی
۱۳	۲۰	ساعات باز بودن - بازدید - نمودار سازمانی
۱۲	۲۱	بازخورد - خدمات به سازمان‌های دولتی - ارتباطات بین‌المللی - حافظه ملی
۱۱	۲۲	قوانین و مقررات - حافظه جهانی
۱۰	۲۳	نشانی اینترنتی - اطلاعیه‌ها - محرمانگی - چاپ صفحه - کمک - شمارشگر استفاده - فهرست‌ها - رسالت - خدمات به عموم - موقعیت آرشیو - خدمات روگرفت و تکثیر - قوانین مربوط به تأسیس آرشیو

شناسایی و تعیین ویژگی‌های مهم از نظر پاسخگویان

پس از گردآوری سیاهه‌های واری و تجزیه و تحلیل پاسخ‌های دریافتی، ویژگی‌هایی که درصد فراوانی دو گزینه «خیلی زیاد» و «زیاد» برای آن‌ها بیش‌تر از ۰۶٪ بوده است، به‌عنوان ویژگی مهم تلقی شده و برای قرارگیری در الگوی موردنظر، از آن‌ها

استفاده شده است. تحلیل‌ها، نشان داد که از ۴۱ ویژگی محتوایی مندرج در سیاهه واری تعداد ۳۶ ویژگی از دیدگاه پاسخگویان مهم و ضروری تلقی شده است. این ویژگی‌ها، براساس درصد فراوانی به ترتیب رتبه در جدول شماره ۲ نشان داده شده است. همچنین از ۱۰ ویژگی ساختاری مندرج در

جدول ۲: ویژگی‌های مهم محتوایی از نظر پاسخگویان

رتبه	درصد فراوانی	ویژگی
۱	٪ ۹۲	مجموعه‌ها
۲	٪ ۸۹	از آرشیودار پرسید.
۳	٪ ۸۷	موتور جستجوی داخلی - پیوندهای مفید
۴	٪ ۸۵	کمک - دسترسی
۵	٪ ۸۲	نشانی پستی - پیام نگار (ایمیل)
۶	٪ ۸۱	فعالیت - موتور جستجوی خارجی
۷	٪ ۸۰	فهرست
۸	٪ ۷۹	درباره آرشیو
۹	٪ ۷۷	ساعات باز بودن - بازخورد - تلفن
۱۰	٪ ۷۶	اخبار و رویدادها - قوانین و مقررات
۱۱	٪ ۷۵	تاریخ محلی - خدمات به سازمان‌های دولتی - رسالت - ارتباطات بین‌المللی - دورنگار - تماس با ما
۱۲	٪ ۷۴	انتشارات
۱۳	٪ ۷۱	بازدید
۱۴	٪ ۷۰	خدمات پیوسته - خدمات به عموم
۱۵	٪ ۶۹	حافظه ملی
۱۶	٪ ۶۷	مدیریت الکترونیکی اشاعه گزینشی اطلاعات
۱۷	٪ ۶۶	نسخه زبان وبگاه
۱۸	٪ ۶۵	آموزش - قوانین تأسیس آرشیو
۱۹	٪ ۶۴	موقعیت - پرسش‌های متداول
۲۰	٪ ۶۲	خدمات روگرفت و تکثیر - حافظه جهانی

جدول ۳: ویژگی‌های مهم ساختاری از نظر پاسخگویان

رتبه	درصد فراوانی	ویژگی
۱	٪ ۸۷	نام آرشیو - نشانی اینترنتی
۲	٪ ۷۷	آخرین تاریخ روزآمد سازی
۳	٪ ۷۲	صفحه خانگی
۴	٪ ۶۷	حق مؤلف - بازگشت
۵	٪ ۶۲	چاپ صفحه

نظرات صاحب‌نظران

با نگاهی به ویژگی‌هایی که از نظر صاحب‌نظران آرشیوی حائز رتبه‌های ۱ تا ۱۰ بوده است و مقایسه رتبه آن‌ها در وبگاه‌ها، درمی‌یابیم که جز در چندین مورد، چندان پاسخگویان ایرانی با مسئولان وبگاه‌های آرشیوهای ملی هم‌عقیده نبوده‌اند. به عنوان مثال،

سیاهه و ارسای تنها ۳ ویژگی غیرمهم شناخته شده و دیگر ویژگی‌های مهم ساختاری، در جدول شماره ۳ نمایش داده شده است.

مقایسه ویژگی‌های پرسامد حاصل از بررسی وبگاه‌ها و ویژگی‌های مهم شناسایی شده براساس

ویژگی «مجموعه‌ها» براساس نظرات پاسخگویان دارای رتبه ۱ می‌باشد. ولی در وبگاه‌ها دارای رتبه ۲۱ می‌باشد و در مقابل، ویژگی اخبار و تازه‌ها از نظر پاسخگویان دارای رتبه ۱۰ می‌باشد، ولی در وبگاه‌ها حائز رتبه ۱ شده است. البته در مورد ویژگی‌های قوانین تأسیس آرشیو، موقعیت و محل آرشیو، تلفن، دورنگار، حافظه ملی، و حافظه جهانی تا حدودی اتفاق نظر وجود دارد. در مورد ویژگی‌های موتور جستجوی داخلی (جستجوی پایگاه) و خدمات روگرفت و تکثیر، تطابق ۱۰۰٪ وجود دارد. زیرا این ویژگی‌ها به ترتیب در وبگاه‌ها و از نظر پاسخگویان حائز رتبه‌های ۳ و ۲۰ شده‌اند. ویژگی کمک نیز با وجود این‌که از نظر پاسخگویان حائز رتبه ۴ شده است، ولی در وبگاه‌ها دارای رتبه ۱۹ می‌باشد، ویژگی دسترسی نیز با کسب رتبه ۴ براساس نظرات پاسخگویان، در وبگاه‌ها دارای رتبه ۱۱ می‌باشد. (جدول شماره ۴)

ویژگی‌های موردنظر صاحب‌نظران آرشیوی، علاوه بر ویژگی‌های مندرج در سیاهه واریسی
در یک پرسش باز، از صاحب‌نظران آرشیوی خواسته شده بود تا مؤلفه‌های دیگری را بجز مؤلفه‌های موجود در سیاهه واریسی یادآور شوند که در ارائه الگوی بهینه برای وبگاه آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند اهمیت داشته باشد.

به طور کلی خلاصه پاسخ‌های صاحب‌نظران به این پرسش، به شرح زیر می‌باشد:

- لزوم معرفی انواع خطوطی که در اسناد تاریخی ایران به چشم می‌خورد؛
- لزوم بخشی برای ترمینولوژی اصطلاحات دیوانی ادوار حکومتی ایران بویژه بعد از صفویه؛
- لزوم درج شماره تلفن‌های گویا، به منظور سهولت دسترسی کاربران و برقراری تماس بدون واسطه با مسئولان قسمت‌های مختلف سازمان و

اخذ خدمات لازم و مورد نیاز؛

- لزوم توجه ویژه به صحت اطلاعات و رعایت آزادی بیان و دیدگاه‌ها و اجتناب از خودسانسوری درباره اطلاعات ارائه شده در وبگاه؛
- لزوم توجه به گرافیک جذاب و نیز مدت زمان بارگذاری صفحات وب؛
- لزوم ارائه تصاویری از شخصیت‌های مهم تاریخی و اطلاعاتی درباره آن‌ها و نقشی که در هر دوره حکومتی داشته‌اند.

الگوی پیشنهادی

براساس آنچه از تحقیق حاضر حاصل شد، الگوئی به دست آمد که مبتنی است بر ۷ ویژگی ساختاری و ۳۶ ویژگی محتوایی. برآن اساس، طرحی برای وبگاه آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد می‌گردد که در تصویر الگوی پیشنهادی زیر مشاهده می‌شود. در این طرح، سعی شده است نتایج و نظرات حاصل از تحقیق حاضر منظور گردد. البته بدیهی است این طرح صرفاً بر عناصری تأکید دارد که می‌باید در صفحه خانگی وبگاه و صفحات دیگر آن گنجانده شود. از نظر زیبایی‌شناسی و اثرات گرافیکی آن، لازم است نظر متخصصان گرافیک نیز در نظر گرفته شود.

پیشنهادها

- باتوجه به این‌که هدف اصلی پژوهش حاضر، ارتقای سطح کیفی وبگاه آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد، پیشنهاد می‌شود که مسئولان ذیربط، با استفاده از یافته‌های این پژوهش و الگوی پیشنهاد شده، در جهت ارتقای سطح کیفی و کاربر-مدار کردن وبگاه آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران، اقدام لازم را به عمل آورند.
- از آن‌جا که آرشیو ملی نقش آرشیو مادر را در هر کشوری دارد و سایر مؤسسات آرشیوی را می‌تواند حمایت کند، به همین خاطر همان‌طور

جدول ۴: مقایسه ویژگی‌های محتوایی، براساس رتبه در وبگاه‌ها و دیدگاه پاسخگویان

ردیف	ویژگی	رتبه در وبگاه‌ها	رتبه از نظر پاسخگویان
۱	اخبار و تازه‌ها	۱	۱۰
۲	تماس با ما	۲	۱۱
۳	جستجوی پایگاه	۳	۳
۴	درباره ما	۴	۸
۵	نقشه پایگاه	۵	-
۶	نسخه وبگاه	۶	۱۷
۷	انتشارات	۷	۱۲
۸	پیوندهای مفید	۷	۳
۹	خدمات	۸	۱۴
۱۰	نشانی پستی	۹	۵
۱۱	تلفن	۱۰	۹
۱۲	پست الکترونیکی	۱۱	۵
۱۳	دسترسی	۱۱	۴
۱۴	دورنگار	۱۲	۱۱
۱۵	جستجوی وب	۱۲	۶
۱۶	مجموعه‌ها	۱۲	۱
۱۷	پرسش‌های متداول	۱۳	۱۹
۱۸	شجره‌شناسی (تاریخ محلی)	۱۳	۱۱
۱۹	فعالیت‌ها	۱۳	۶
۲۰	نمایشگاه	۱۴	-
۲۱	آموزش	۱۴	۱۸
۲۲	بانک‌های اطلاعاتی	۱۵	-
۲۳	ساعات باز بودن	۱۶	۹
۲۴	برنامه‌های راهنمای بازدید	۱۶	۱۳
۲۵	نمودار سازمانی	۱۶	-
۲۶	بازخورد	۱۷	۹
۲۷	خدمات به سازمان‌های دولتی	۱۷	۱۱
۲۸	ارتباطات بین‌المللی	۱۷	۱۱
۲۹	حافظه ملی	۱۷	۱۵
۳۰	قوانین و مقررات	۱۸	۱۰
۳۱	حافظه جهانی	۱۸	۲۰
۳۲	اطلاعه‌ها	۱۹	-
۳۳	محرمانگی	۱۹	-
۳۴	کمک	۱۹	۴
۳۵	فهرست‌ها	۱۹	۷
۳۶	قوانین تأسیس آرشیو	۲۰	۱۸
۳۷	خدمات به عموم مردم	۲۰	۱۴
۳۸	موقعیت و محل آرشیو	۲۰	۱۹
۳۹	رسالت	۲۰	۱۱
۴۰	خدمات روگرفت و تکثیر	۲۰	۲۰

الگوی پیشنهادی

پژوهشی به صورت مشابه درباره تعداد بیش‌تری از وبگاه‌ها انجام شود و نتایج حاصل از آن با نتایج این پژوهش مقایسه شود.

• در سال‌های اخیر سیاست تعدادی از کشورها بر این قرار گرفته است که کتابخانه ملی و آرشیو ملی در هم ادغام شوند، از جمله این کشورها می‌توان به کانادا، و ایران اشاره کرد. با وجود این‌که کتابخانه‌ها و آرشیوهای ملی از نظر اهداف و وظایف نزدیکی زیادی به یکدیگر دارند. اما در طراحی صفحه خانگی برای آن‌ها، باید به صورت مستقل عمل کرد و برای هر یک صفحه خانگی با

که آرشیو ملی باید دارای وبگاهی با اطلاعات و ویژگی‌های جامع و کامل باشد، مسلماً دیگر مؤسسات آرشیوی وابسته یا در کنار آرشیو ملی نیز، باید دارای چنین وبگاهی باشند و مورد حمایت مسئولان و طراحان وبگاه آرشیو ملی باشند که نتایج پژوهش حاضر نیز می‌تواند برای آن‌ها مفید باشد.

• باتوجه به این‌که در زمان انجام این پژوهش تنها ۶۳ وبگاه آرشیو ملی دارای نسخه انگلیسی فعال بودند و قطعاً در آینده بسیاری از کشورها اقدام به طراحی وبگاه برای آرشیو ملی و ارائه نسخه انگلیسی برای آن می‌کنند، پیشنهاد می‌شود در آینده

- 8- Pisanski & Zumer.
- 9- Pisanski, Jan, Zumer, Maja, "National library websites in Europe: an analysis", Program: electronic library and information system, vol.39, no.3, (2005), pp. 213-226.
[on line]: <http://www.emeraldinsight.com>.>
- ۱۰- سعید رضائی شریف‌آبادی، الهام کریمی منصورآباد و غلامرضا عزیزی، «بررسی و مطالعه تطبیقی وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و کتابخانه و آرشیو ملی کانادا» *گنجینه اسناد*، سال هیجدهم، شماره ۶۹ (بهار ۱۳۸۷)، صص ۸۳-۹۰.
- ۱۱- سعید رضائی شریف‌آبادی، نوشین فرودی. «ارزیابی صفحات وب کتابخانه‌های دانشگاهی ایران و ارائه الگویی پیشنهادی» *فصلنامه کتاب*، سال سیزدهم، شماره ۴ (زمستان ۱۳۸۱)، صص ۱۲-۱۹.
- ۱۲- صابری، مریم. «مقایسه ویژگی‌های ساختاری و محتوایی صفحات خانگی کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های کشور- های آمریکا، کانادا، و استرالیا با ایران و بررسی نظرات کاربران و متخصصین به منظور ارائه یک الگوی بهینه». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۴.
- ۱۳- مرادمند، علی. «ارائه الگویی مناسب برای ارتقای کیفی وبسایت کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران از طریق تحلیل محتوایی و ساختاری ویژگی‌های وبسایت کتابخانه‌های ملی جهان، با استفاده از نظرات صاحب‌نظران ایرانی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۴.
- ۱۴- منصوری، علی. «بررسی ویژگی‌های محتوایی میزهای مرجع دیجیتال کتابخانه‌های ملی جهان، به منظور ارائه الگویی برای میز مرجع دیجیتال مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران» پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۵.
- ۱۵- پشوتنی‌زاده، میترا. «تحلیل محتوایی و ساختاری

هویت مستقل طراحی نمود. بدین منظور، باید ابتدا صفحه ورودی مشترکی برای کتابخانه ملی و آرشیو ملی طراحی کرد. آن‌گاه با پیوند به هریک از آن‌ها وارد صفحه خانگی اصلی هر کدام شد.

• در پایان پژوهش، به مسئولان ذیربط توصیه می‌شود که در طراحی وبگاه، نیاز کاربران هرگز فراموش نشود و به صورت دوره‌ای، هر از گاهی به ارزیابی و روزآمدسازی آن اقدام نمایند. زیرا طراحی و نگهداری وبگاه، فرایندی مداوم است و همواره باید از نظر محتوایی و همچنین ساختاری، بررسی و بازنگری شود.

◆ پی‌نوشت‌ها

- ۱- برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۷.
- 2- Abraham.
- 3- Yakel.
- 4- Abraham, Terry, "A survey of archival website", *Archival issues*, vol.20 no.2, (1996), pp: 129-147.
- 5- Yakel, Elizabeth, "Midwest state archives on the web: a content and impact analysis", *Archival Issues: journal of the Midwest Archives conference*, vol.28, no.28, (2004), pp [47]-62.
- 6- Osareh.
- 7- Osareh, Farideh, "Library and information science (LIS) schools websites: an analysis of content and design "in: Eurasia-ICT communication Technology First Eurasian Conference, Shiraz, Iran, October 2002 Workshop Proceedings, edited by B.Homayoun et al, 2002.

وبسایت‌های انگلیسی‌زبان و فارسی‌زبان مخصوص
نوجوانان ۱۲-۱۴ ساله، به منظور پیشنهاد الگوئی بهینه
برای طراحی وبسایت‌های نوجوانان ایرانی» پایان‌نامه
کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید
چمران اهواز، ۱۳۸۶.

16- International council on archives (ICA).

